

*Духовний світ особистості
майбутнього педагога
в умовах екологізації
культурно-освітнього простору*

Монографія

Мелітополь
Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького
2015

УДК 378.015.31:17.022.1
ББК 74.58
Д 85

Рекомендовано до друку Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 12 від 12.06.2015 р.)

Рецензенти:

Бочелюк В.Й. – доктор психологічних наук, професор кафедри психології Запорізького національного технічного університету;

Сущенко А.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри управління навчальним закладом і педагогіки вищої школи Класичного приватного університету;

Семенча Л.Г. – кандидат психологічних наук, голова предметно-циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін Нікопольського педагогічного училища ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Д 85 Духовний світ особистості майбутнього педагога в умовах екологізації культурно-освітнього простору: Монографія / [Добровольська Л.П., Третякова І.С., Федорова О.В. та ін., за заг. ред. Зарицької В.В.]. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. – 188 с.

ISBN 978-617-7346-10-3

У колективній монографії досліджується актуальна проблема сучасності – механізми розвитку духовної сфери особистості майбутнього педагога в умовах екологізації культурно-освітнього простору. Розглядаються концептуальні підходи до визначення духовного потенціалу людини та аналізуються складові духовного світу особистості. Особливу увагу в монографії приділено питанню екологізації навчально-виховного процесу з метою формування духовної культури майбутнього педагога. Монографія буде корисна психологам, викладачам-предметникам, студентам вищої школи, а також широкому колу читачів, яких цікавлять питання щодо пізнання себе, освіти, виховання молоді.

ISBN 978-617-7346-10-3

УДК 378.015.31:17.022.1

ББК 74.58

© Автори монографії, 2015

ВСТУП

Ментальний хаос в провідних сферах людського буття призвела до руйнівної діяльності людини як в соціальному, так і природному середовищах. Тільки рішучі, кардинальні та масштабні дії на всьому ареалі нашої планети, обов'язково побудовані на положеннях духовної парадигми, здатні зупинити деструктивні процеси в душі людини, природі, суспільстві і повернути надію людству на його подальше багатовікове існування.

Актуальною проблемою, що постає перед нашим суспільством є формування екологічної свідомості та самосвідомості молоді на основі ідей духовного відродження української держави. Гостра потреба в екологічній освіті зумовлена життєвою необхідністю забезпечити можливість кожній людині розвивати свій світогляд, спираючись на духовні цінності. Проблема бездуховності – глибока рана нашого соціуму, яка вражає психіку і душу. Міра всіх речей – Людина. Цю міру якості речей уже знали стародавні греки, а Протагор звів її до формули розуміння сутності людини і її творчого начала. Людина як біосоціальна істота не може взаємодіяти з природою та суспільством поза певних норм, цінностей, традицій, тобто – не розвиватися поза культурою.

Як ніколи сьогодні українське суспільство відчуває необхідність участі української молоді в державотворчих, екологічних процесах, влиття нових ідей та нових творчих сил, які спроможна внести лише нова генерація молоді. Тому освітянський простір повинен бути пронизаний екологічними ідеями й формувати новий тип культури, зорієнтований на духовні цінності, дбайливе ставлення до природи та людини як частини природи, а не як до «володаря природи». Вищому закладу освіти належить місія транслювати духовні здобуття загальнолюдської та національної культури, створювати умови для оволодіння ними новим поколінням та інтегрувати їх у творчу, навчальну, наукову, соціальну діяльність. Формування духовної культури майбутнього педагога

9. Омелянєнко В.Л. Теорія і методика виховання: Навч. посіб./ Омелянєнко В.Л., Кузьмінський А.І. – К.: Знання, 2008. – 415 с. – (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).

10. Пономарєнко В.А. Психологія духовності професіонала / Пономарєнко В.А. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 256 с.

11. Поміткін Е.О. Духовний потенціал особистості: Психологічна діагностика, актуалізація та розвиток: [посібник] / Е.О. Поміткін. – К.: «Внутрішній світ». – 2015. – 144 с.

Ольга Кочкурова

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: ГЕНЕЗА, СТРУКТУРА ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Дійсно благородна людина не народжується з великою душею, але вона сама робить себе такою добрими вчинками.

Франческо Петрарка

Однією з найважливіших проблем сучасної психологічної науки є проблема духовного розвитку особистості. Особливо гостро вона постає зараз, коли економічний розквіт і технічний прогрес суспільства не дають особистості духовного розвитку. Сучасність вимагає нового осмислення та всебічного дослідження феномену духовності у відповідності з сучасними тенденціями розвитку особистості майбутнього педагога [10, с. 92].

В умовах зростання бездуховності в усіх сферах суспільного життя саме такі професіонали спроможні долати численні труднощі, кризи, конфлікти та сприяти переорієнтації суспільного розвитку на необхідні сьогодні антропоцентричні засади. Це зумовлює актуальність освітнього завдання щодо забезпечення духовного розвитку студентів-майбутніх педагогів. Слід зазначити, що духовність не відноситься до понять, що мають закріпленій категоріальний статус в психологічних словниках та енциклопедіях. Не дивлячись на значну кількість робіт, присвячених цьому феномену, до цих пір залишається дискусійним питання – чи може духовність відноситися до проблем психології, або її вивчення адекватне тільки філософським, теологічним, етичним підходам [13, с. 352-353].

Проблема духовності стала об'єктом дослідження таких науковців, як О. Асмолов, М. Бердяєв, Б. Братусь, Ю. Вяземський, О. Зелінченко, М. Каган, В. Кемеров, С. Франк та інші.

Духовний розвиток особистості відображений у працях багатьох вчених, таких як А. Адлер, Р. Алперт, І. Бех, С. Гроф, О. Климишин, Ж. Маценко, О. Олексюк, М. Піщулін, Е. Помиткін, Г. Райх, К. Роджерс, О. Семашко, Ж. Юзвак та інші.

Проблема духовного розвитку особистості є предметом досліджень у вітчизняній педагогіці та психології (К. Абульханова-Славська, І. Бех, Г. Балл, Л. Божович, М. Боришевський, Ф. Василюк, Л. Виготський, І. Зязюн, О. Киричук, О. Леонтєв, Ж. Маценко, Е. Помиткін, М. Савчин, О. Сухомлинська, Ж. Юзвак та інші автори).

К. Джеджера зазначає, що зараз вчені зосереджують свою увагу на різних аспектах феномена духовності та можливостях його формування [7, с. 106]. Так, у працях І. Зязюна та С. Гончаренка проаналізовано моральні та етичні сторони духовності.

О. Сухомлинська обґрунтувала роль духовних цінностей як смислоутворювального ядра духовності. Роботи М. Савчина присвячені проблемі розвитку духовного потенціалу особистості. Питаннями духовної самореалізації займався Г. Балл.

Зокрема, аналіз досліджень [4; 5; 7; 8; 9; 13; 14; 15; 19; 20] показує, що науковці у своїх дослідженнях відображають один аспект духовності. Така ситуація визначається багатоваріантністю визначення поняття «духовність», а також складністю його дослідження.

Психологічна наука дає різне трактування поняття духовності. Так, за визначенням, що подано у психологічному словнику за редакцією А. Петровського та М. Ярошевського, духовність – «це специфічна людська якість, що характеризує мотивацію та смисл поведінки особистості, являє собою позицію ціннісної свідомості,

характерну для всіх її форм – моральної, політичної, релігійної, естетичної, художньої, але особливо суттєву в сфері моральних відносин» [11, с. 87].

Духовність, за М. Боришевським, це багатовимірна система, складовими якої є утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості, в яких віддзеркалюються її моральні релевантні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності, до інших людей, до себе самої, що стали суб'єктивно значущими регуляторами активності. Духовне в людині – це те, що стало її надбанням, внутрішньою сутністю передусім завдяки її власним, добровільним, глибоко усвідомленим зусиллям [3, с. 401].

Е. Помиткін визначає духовність як «специфічно людську рису, що виявляється у багатстві духовного світу особистості, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних і емоційних запитах, моральності. Вона може бути усвідомлена, осмислена як вияв інтелігентності. Може бути частково неусвідомлена – про таких людей кажуть: сердечний, добрий, щирий від природи» [14, с. 28]. І. Бех зазначає, що «духовність передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства» [6, с. 124].

М. Савчин, відмічає, що духовність – це внутрішнє утворення особистості, завдяки якому людина здатна творити добро для себе, інших, уміє боротися зі злом, виражати любов, переосмислювати та змінювати обставини свого життя. Духовне є визначальною суттю життя, фундаментально впливає на всі аспекти особистості [15].

Т. Тюріна розглядає духовність як здатність людини бути вільною, незалежною, самостійною. Високодуховна людина, на думку дослідниці, приймає рішення, виходячи з вищого розуміння добра, блага, істини, орієнтуючись на своє Вище Духовне «Я», усвідомлюючи своє призначення та сенс життя [18, с. 28-29].

На думку Г. Шевченко, «духовність – це властивість людини, яка дозволяє на культурно-цивілізованому, еколого-

моральному рівнях сприймати світ і ставитися до нього на основі морально-етичної оцінки в єдності з «пізнанням серця» [19, с. 7]. С. Яремчук, стверджує, що «духовність» - це праця, спрямована на саморозвиток, який допомагає людині стати Людиною з великої букви й зберігає її людяність, а щабель її розвитку свідчить про досягнення людини як, у соціальному, так і в особистісному житті [21, с. 400].

Духовність на релігійну та моральну поділяє Н. Силуянова. У такому підході духовність трактується як особливий регулятор у діях особистості, який спрямований на самовдосконалення та на життя, яке людина створює навколо себе через моральність власних вчинків та дій, спрямованих на інших [16]. М. Боришевський у своїх дослідженнях [3; 4; 5] вважає самосвідомість особистості основою для розкриття найскладніших утворень особистості, до яких належить духовність.

Становлення духовності, духовне самовдосконалення особистості – процес, який нерозривно пов'язаний з саморозвитком. В свою чергу, саморозвиток – це складна, напружена діяльність, спрямована на позитивну зміну себе: своїх думок, почуттів, вчинків, на розвиток своїх здібностей, можливостей, на позитивні зміни навколишнього середовища, подолання буденності, на оволодіння вищим сенсом життя людського [5, с. 28]. Саме тому, дослідник наголошує на таких основних критеріях вияву духовності, як «потреба у справедливості» та «самовдосконаленні», «готовність до покаяння», «самоповага та повага до іншої людини», «стійка потреба і здатність слухати і чути іншого», «почуття міри та такту в спілкуванні з іншими», «толерантність», «емпатійність» тощо [3, с. 407].

Ж. Юзвак вважає, що «духовність – це творча здатність людини до самореалізації та самовдосконалення, яка зумовлюється такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер. Що сприяє успішному формуванню та реалізації потреби у цілеспрямованому пізнанні та ствердженні в її

життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомленню єдності себе та Всесвіту» [20, с. 125].

К. Джеджера узагальнюючи наукові доробки вчених розуміє духовність особистості залежно від наявності відповідних згаданим ідеалам певних якостей (інтелектуальних, моральних, чуттєво-емоційних, мотиваційних), а саме:

- спрямованості на пошук істини, переживання краси та слідування добру;

- індивідуальної виразності «в системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання та соціальної потреби жити, діяти «для інших»;

- спрямованості інтересів та нахилів людини до пізнання, засвоєння та створення духовних цінностей;

- творчої здатності особистості до самореалізації й самовдосконалення, зумовленої «такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер, що сприяють успішному формуванню та реалізації потреби у цілеспрямованому пізнанні та ствердженні в її життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомленню єдності себе та Всесвіту»;

- проникливого розуму, гармонійних почуттів і твердої волі;

- зорієнтованості на людину, яка має високий гуманістичний потенціал, моральну стійкість, постійне прагнення до втілення в життя таких вищих ідеалів людства, як віра, надія, любов, сумління;

- наявності моральних установок, громадянськості, компетентності (професійності), віри у світлі ідеали та почуття відповідальності за все, що відбувається навколо людини [7, с. 107-108].

Узагальнюючи наведені положення, К. Джеджера, робить висновок, що феномен духовності особистості доцільно розглядати у таких параметрах, як духовно-

розумового, морально-духовного та духовно-естетичного буття [7, с. 108]. Ці параметри співвідносяться з особистісними досягненнями у напружах:

- розумового розвитку – у вигляді системи мобільних знань та гнучких методів здобуття й критичного осмислення цих знань, що уможливує адекватне оцінювання дійсності в органічній єдності із засвоєними цінностями та продуктивну реалізацію професійних завдань розв'язання життєвих проблем;

- морального розвитку – як втілення змісту моралі та інших суспільних регулятивів у свідомість і поведінку особистості, що є основою для просоціальної регуляції життєдіяльності;

- естетичного розвитку – як втілення естетичних ідеалів у свідомість і поведінку особистості, що забезпечує естетичну оцінку подій та естетизацію життєдіяльності.

Таким чином, духовний розвиток особистості реалізується у сферах: розумової діяльності – як шлях від сприйняття інформації про навколишнє до глибокого усвідомлення її сутності; моральної діяльності – через референцію широкого спектру моральних норм (від засвоєння формальних норм ввічливості до прийняття гуманістичних принципів взаємодії з людьми); естетичної діяльності – у напрямі осягнення краси та вироблення потреби створювати прекрасне до оволодіння способами творіння прекрасних учинів, дій, речей [7, с. 108-109].

Одиницею аналізу духовності є ціннісні орієнтації, які безпосередньо чи опосередковано пов'язані з моральністю. Внутрішні моральні інстанції особистості є тим еталоном, за допомогою якого можна визначити наявність і ступінь розвинутої духовності в людини. Чим тісніше пов'язаний зміст ціннісних орієнтацій з моральністю, чим вагомішим у них є зв'язок із категорією добра, справедливості, тим вищим може бути рівень духовності. І навпаки: відсутність такого зв'язку – свідчення бездуховності [3, с. 403].

О. Зелінченко наводить такий перелік особистісних характеристик людини, які засвідчують міру наявності в неї духовності: примирення, прощення, пошук правди, романтичність, оптимізм, песимізм, надія, любов, доброта, милосердя, щедрість, відданість, самопізнання, творчість, почуття прекрасного, почуття обов'язку, добро, зло, наявність тісних емоційних зв'язків зі світом [8, с. 125].

Також науковець наголошує на схожості між собою духовного та бездуховного. Такі механізми, як підвладність зовнішнім впливам, навіювання, наказам, вимогам, наслідуванню – притаманні як бездуховним, так і духовним індивідам. Однак у людей, яким притаманні духовні чесноти, дія цих механізмів опосередковується, трансформується, творчо переробляється [8, с. 127].

Як зазначає А. Нечипоренко до системи цінностей, у контексті яких функціонує духовність, належать, крім моральних, громадянські цінності. Серед них найважливіше місце посідають такі: почуття патріотизму, ідентичності з національною спільнотою; глибоке усвідомлення ролі рідної мови в життєдіяльності нації, держави; відповідальність за долю нації; повага до інших національних спільнот; естетичні, інтелектуальні, екологічні, валеологічні, світоглядні цінності. Світоглядні ціннісні орієнтації як складова системи духовних цінностей є базовим утворенням у структурі свідомості та самосвідомості особистості та визначають зміст, сутність Я-концепції особистості [13, с. 354]. А. Сурожський духовність пов'язує з наявністю в людини здатностей до рефлексії, інтроспекції, спроможності дивлятися в себе, прислухатися до себе.

На думку К. Джеджери, у духовному розвитку особистості центральне місце належить моралі. Як сукупність усвідомлених людьми принципів, правил, норм поведінки, вона встановлює необхідні орієнтири для саморозвитку та побудови людських стосунків [7, с. 107].

Досягнення певного рівня моральності, на думку дослідниці, можливе завдяки сформованості індивідуальних

регулятивних програм, що продукуються когнітивною та емоційно-вольовою особистісними структурами. Відповідно важливими чинниками духовного розвитку особистості слід вважати мотиви [7].

О. Сухомлинська, зазначає, що засвоєні особистістю цінності (передусім духовні) набувають системоутворювального значення у її духовному розвитку.

Ю. Альошина вважає важливою умовою розвитку духовності людини її любов до інших людей, незалежно від жодних умовностей, вимог до того, якою ця людина має бути. Це почуття любові до решти є важкодоступним для людини, адже любити всіх людей, уособлених у понятті «людство», нескладно. Однак любити того, хто не відповідає нашому уявленню про людство, проблематично, оскільки конкретна людина може «псувати» наш ідеальний «образ людства» [1, с. 132].

Вчені зазначають, що духовна культура педагога – це інтегральна якість особистості, що визначає її спрямованість на творення власного ціннісно-сміслового поля; спосіб освоєння базових ціннісних орієнтацій у професійній життєдіяльності; міра присвоєння та актуалізації духовних цінностей. Духовна культура вчителя являє з одного боку, духовну матрицю реального образу педагога (сукупність духовних здібностей та якостей особистості), з іншого – духовна культура виступає як внутрішня культура, що забезпечує саморозвиток, виступає культурою в загальній культурі вчителя, у тому числі й професійної.

Н. Корякіна визначає духовність вчителя як «особистісну та соціальну цінність, що відображає його внутрішній світ та збуджує його до педагогічної творчості» [9, с. 4]. Авторка також виділяє основні компоненти духовної культури вчителя: культуру добра й любові; культуру гармонії, краси, щастя; культуру емоцій, почуттів, думок, вчинків; культуру розуму, інтелекту; культуру сорому, вини, гріха, совісті; культуру співчуття, співпереживання.

На думку С. Яремчук духовність є основною характеристикою особистості майбутнього педагога. Підвищення рівня духовності вчителя є сьогодні необхідною та важливою умовою формування його особистості. Духовне життя молодого людини – це особливий спосіб освоєння зовнішнього (суспільство та природа) і внутрішнього (формування особистості) світу. Особистість молодого педагога потребує не лише всебічної обізнаності, а й розвиненої інтуїції, здатності відчувати навколишній світ, переживати красу, виражати радість. А це зумовлюється духовністю. Молода людина зможе повноцінно та плідно діяти в сучасному суспільстві, якщо вона буде прогнозувати розвиток різноманітних подій та явищ, бути мобільною та реалізовувати в своєму житті творчий, духовний, моральний, естетичний та пізнавальний потенціали [21, с. 400].

Діагностувати розвиток духовності в майбутніх педагогів можна за такими критеріями, як «емпатія», «толерантність», «позитивне оцінення себе та інших». Саме високий рівень розвитку цих рис особистості має особливу соціально-практичну значимість для духовного самовдосконалення студентів, оптимізації стосунків у майбутній педагогічній діяльності та педагогічному спілкуванні [21].

Проведений теоретичний аналіз дослідження проблеми особливостей духовного розвитку особистості у сучасній психолого-педагогічній науці засвідчив, що духовність багато граний феномен. Потреба у духовному розвитку властива людині від природи. Саме духовність забезпечує повноцінний розвиток і саморозвиток, є засобом самореалізації особистості, універсальним засобом вираження її внутрішнього світу. Процес духовного розвитку особистості майбутнього педагога слід розуміти як такий, що відбувається шляхом пізнання себе та своїх потенціалів.

Подальші дослідження вбачаємо у подальшій конкретизації поняття духовності, визначенні способів сприяння духовного розвитку особистості майбутніх

педагогів. Ефективному пошуку шляхів та засобів підвищення рівня духовності студентів-майбутніх педагогів.

Література

1. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю.Е. Алешина. – 2-е изд. – М.: «Класс», 1992. – 204 с.
2. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект: [монографія] / І.П. Аносов. – К.: Твім інтер, 2003. – 391 с.
3. Боришевський М. Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія / М. Боришевський. – К.: Академвидав, 2010. – 416 с.
4. Боришевський М.Й. Духовність особистості: соціально-психологічна сутність, детермінанти становлення та розвитку / М.Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірн. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Т. ІХ.ч. 5. – К., 2007. – С. 25-32.
5. Боришевський М.Й. Духовність як міра довершеності особистості / М.Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірн. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Т. VIII. Вип. 6. – К., 2006. – С. 26-31.
6. Бех І.Д. Нравственность личности: стратегия становления / И.Д. Бех. – Ровно, 1991. – 216 с.
7. Джеджера К.В. Духовний розвиток особистості майбутнього фахівця як проблема професійної підготовки / К.В. Джеджера // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікація.- К. - 2010, № 1. – С. 106-111.
8. Зелинченко А. Психология духовности / А. Зелинченко. – М.: Изд-во Трансперсонального института, 1996. – 213 с.
9. Корякина Н.А. От духовной культуры предков к духовной культуре учителя / Н.А. Корякина. – Якутск, 2001. – 234 с.
10. Кочкурова О.В. Особливості духовного розвитку особистості майбутнього педагога / О.В. Кочкурова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Психологічні науки: збірник наукових праць / за наук. ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – Вип. 2.13 (109). – С. 92-95.

11. Краткий психологический словарь / [под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – Ростов н/Д.: «Феникс», 1999. – 512 с.

12. Молодиченко В.В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти: філософський аналіз: [монографія] / В.В. Молодиченко. – К.: Знання України, 2010. – 383 с.

13. Нечипоренко А.О. Психологічні аспекти духовності особистості / А.О. Нечипоренко // Актуальні проблеми практичної психології. Збірник наукових праць. – Херсон, ПП Вишемирський В.С., 2012 р. – С. 352-356.

14. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія. / Е.О. Помиткін. – К.: Наш час, 2007. – 280 с.

15. Савчин М.В. Духовний потенціал людини / М.В. Савчин. – Івано-Франківськ, 2001. – 203 с.

16. Силуянова Н.В. Духовность как способ жизнедеятельности человека / Н.В. Силуянова // Философские науки. – 1990. – № 12. – С. 100-104.

17. Троїцька Т.С. Філософська методологія як чинник модернізації професійної підготовки педагога: [монографія] / Т.С. Троїцька. – Мелітополь: МДПУ, Сімферополь: Таврія, 2006. – 268 с.

18. Тюріна Т.Г. Шляхи духовного формування особистості / Т.Г. Тюріна. – Львів, 2005. – 106 с.

19. Шевченко Г.П. Духовное развитие учащихся / Г.П. Шевченко // Советская педагогика. – 1989. - № 8. – С. 7.

20. Юзвак Ж.М. Духовний розвиток особистості: проблеми, гіпотези, теоретична модель / Ж.М. Юзвак // Духовність і художньо-естетична культура. Міжвідомчий науковий збірник / А.І. Комарова, Ю.П. Богуцький та ін. – К.: Науково-дослідний інститут «Проблеми людини», 1999. – Т. 14. – С. 123-129.

21. Яремчук С.В. Проблема духовності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів / С.В. Яремчук // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України / За ред. С.Д. Максименка. Т. XIV, част. 1. – К., 2012. – С. 397-404.

НАШІ АВТОРИ

Варениченко Анастасія Борисівна – магістр педагогічної освіти, викладач-стажист кафедри початкової освіти МДПУ імені Богдана Хмельницького

Добровольська Лариса Пантеліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної психології МДПУ імені Богдана Хмельницького

Зарицька Валентина Василівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Класичного приватного університету

Житнік Тетяна Сергіївна – магістр педагогічної освіти, асистент кафедри загальної психології МДПУ імені Богдана Хмельницького

Кочкурова Ольга Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології МДПУ імені Богдана Хмельницького

Нікітін Олександр Євгенович – магістр педагогічної освіти, асистент кафедри загальної психології МДПУ імені Богдана Хмельницького

Мелаш Валентина Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти МДПУ імені Богдана Хмельницького

Несчотова Юлія Сергіївна – вчитель математики I категорії Комунального закладу «Спеціалізована школа – загальноосвітній навчальний заклад №1 I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів» м. Приморська

Татарінова Світлана Олексіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної психології МДПУ імені Богдана Хмельницького

Третякова Ірина Сергіївна – магістр педагогічної освіти, асистент кафедри загальної психології МДПУ імені Богдана Хмельницького

Федорова Олена Василівна – кандидат педагогічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти МДПУ імені Богдана Хмельницького

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ I. Духовний світ особистості майбутнього педагога	5
Теоретико-методологічні засади дослідження духовного світу особистості (Л. Добровольська, І. Третякова).....	6
Концептуальні підходи до визначення понять «духовність», «духовний розвиток», «духовна сфера» (І.Третякова, Ю. Несчотова).....	23
Моральність як основа розвитку духовного потенціалу особистості (Л. Добровольська).....	39
Духовний розвиток особистості майбутнього педагога: генеза, структура та умови формування (О. Кочкурова).....	51
Розвиток емоційної культури як складової духовного світу особистості (С. Татарінова).....	62
Духовність: психологічний аспект у вихованні та освіті (О. Нікітін).....	80
Розділ II. Духовний розвиток особистості в умовах екологізації культурно-освітнього простору	91
Екологічна культура як професійна цінність духовного світу особистості (О. Федорова, Л. Добровольська).....	92
Емоційний інтелект як чинник професіоналізації сучасних фахівців гуманітарного профілю (В. Зарицька)...	107
Вплив засобів живопису на формування естетичних цінностей особистості у вимірі культурно-освітнього простору (Т. Житнік).....	141
Екологічна відповідальність як чинник духовного розвитку особистості майбутнього педагога (І. Третякова).....	163
Значення морально-етичного вектору в сучасній екологічній освіті майбутнього педагога (В. Мелаш, А. Варениченко).....	177
Наші автори	186